

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA MULTIMODAL TA'LIM TEKNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING PEDAGOGIK SAMARADORLIGI

Raximova Mushtariy Alisher qizi

Andijon davlat pedagogika instituti assistent o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf ona tili darslarida multimodal ta'lim texnologiyalarini qo'llashning pedagogik samaradorligi ilmiy-nazariy va metodik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda multimodal yondashuvning o'quvchilarning nutqiy, kommunikativ va kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'рни asoslab beriladi. Shuningdek, boshlang'ich ta'limda turli idrok kanallariga tayangan holda o'qitishning psixologik asoslari, darsni loyihalash tamoyillari hamda o'quvchilar faolligini oshirish mexanizmlari yoritiladi. Tadqiqot natijalari multimodal ta'lim texnologiyalarini qo'llash o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: multimodal ta'lim, ona tili metodikasi, boshlang'ich ta'lim, nutqiy kompetensiya, pedagogik texnologiyalar, ta'lim samaradorligi, kognitiv rivojlanish, kommunikativ yondashuv

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РОДНОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация. В данной статье с научной, теоретической и методологической точек зрения анализируется педагогическая эффективность применения мультимодальных образовательных технологий на уроках родного языка в начальной школе. Исследование обосновывает роль мультимодального подхода в развитии речевых, коммуникативных и познавательных компетенций учащихся. Также рассматриваются психологические основы обучения в начальной школе, основанные на различных каналах восприятия, принципы построения урока и механизмы повышения активности учащихся. Результаты исследования показывают, что использование мультимодальных образовательных технологий способствует повышению грамотности учащихся в чтении, развитию навыков самостоятельного мышления и повышению эффективности обучения.

Ключевые слова: мультимодальное образование, методика родного языка, начальное образование, речевая компетенция, педагогические технологии, эффективность обучения, познавательное развитие, коммуникативный подход

PEDAGOGICAL EFFECTIVENESS OF THE APPLICATION OF MULTIMODAL EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN PRIMARY NATIVE LANGUAGE LESSONS

Annotation. This article analyzes the pedagogical effectiveness of the application of multimodal educational technologies in primary school native language lessons from a

scientific, theoretical and methodological perspective. The study substantiates the role of the multimodal approach in the development of students' speech, communicative and cognitive competencies. It also covers the psychological foundations of teaching in primary education based on various channels of perception, the principles of lesson design and mechanisms for increasing student activity. The results of the study show that the use of multimodal educational technologies serves to improve students' reading literacy, develop independent thinking skills and increase educational efficiency.

Keywords: *multimodal education, native language methodology, primary education, speech competence, pedagogical technologies, educational effectiveness, cognitive development, communicative approach*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, global ta'lim makoniga integratsiya jarayonlari hamda ta'lim sifatiga qo'yilayotgan yangi talablar o'qitish jarayonini yangicha yondashuvlar asosida tashkil etishni talab etmoqda.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxs rivojlanishining eng muhim davrlaridan biri bo'lib, aynan shu davrda o'quvchilarda o'qish savodxonligi, nutqiy faoliyat va tafakkur asoslari shakllanadi. Ona tili fani esa ushbu jarayonning markazida turadi, chunki til tafakkur va muloqotning asosiy vositasi hisoblanadi.

Shu sababli boshlang'ich sinf ona tili darslarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Multimodal ta'lim yondashuvi ana shunday innovatsion pedagogik yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Ona tili ta'limi milliy madaniyatning asosiy tayanchi bo'lib, u nafaqat kommunikativ vosita, balki milliy tafakkur va qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazuvchi muhim mexanizmdir. O'zbekiston ta'lim tizimida ona tili fanining asosiy vazifasi o'quvchilarda savodxonlikni shakllantirish bilan bir qatorda, milliy o'zlikni anglash, madaniy merosga hurmat va ijtimoiy mas'uliyat hissini rivojlantirishdan iborat.

METODOLOGIYA

VARK modeli ona tili ta'limining ushbu vazifalarini amalga oshirishda integrativ metodik vosita sifatida xizmat qilishi mumkin. Masalan, vizual faoliyat

orqali milliy madaniyatga oid tasviriy materiallar, audial faoliyat orqali xalq ogʻzaki ijodi namunalarini tinglash, oʻqish-yozish faoliyati orqali matnlarni tahlil qilish hamda kinestetik faoliyat orqali sahnalashtirish kabi metodlar oʻquvchilarning tilga boʻlgan qiziqishini oshiradi.

Bunday yondashuv oʻquvchilarda nafaqat lingvistik bilimlarni, balki estetik did, madaniy tafakkur va ijtimoiy faollikni ham rivojlantiradi. Demak, VARK modeli ona tili taʼlimini faqat grammatik bilim berish jarayonidan chiqarib, uni shaxs rivojiga xizmat qiluvchi kompleks pedagogik tizimga aylantirish imkonini beradi.

Multimodal taʼlim konsepsiyasi insonning bilim olish jarayoni turli sezgi kanallari orqali amalga oshishini eʼtirof etadi. Ushbu yondashuvga koʻra, bilimni samarali oʻzlashtirish uchun oʻquv materialini koʻrish, eshitish, oʻqish va amaliy faoliyat orqali taqdim etish zarur. Pedagogik tadqiqotlar multimodal oʻqitish oʻquvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishini, bilimlarni chuqurroq oʻzlashtirishga yordam berishini koʻrsatadi. Ayniqsa boshlangʻich maktab yoshidagi bolalar uchun konkret tasavvur va amaliy faoliyat muhim ahamiyatga ega boʻlib, multimodal yondashuv ushbu ehtiyojlarni qondirishga xizmat qiladi. Ona tili taʼlimining asosiy maqsadi oʻquvchilarning nutqiy kompetensiyasini shakllantirishdan iborat. Nutqiy kompetensiya ogʻzaki va yozma nutq koʻnikmalari, soʻz boyligi, mantiqiy fikrlash hamda muloqot madaniyatini oʻz ichiga oladi.

VARK modeli asosida tashkil etilgan darslarda oʻquvchilar matnni turli koʻrinishda idrok etadi, bu esa ularning nutqiy faoliyatini faollashtiradi. Vizual materiallar matn mazmunini tushunishni osonlashtirsa, audial faoliyat nutqiy eshitish va ogʻzaki ifodani rivojlantiradi. Yozma topshiriqlar orqali oʻquvchilar fikrni izchil bayon etishni oʻrganadi, kinestetik faoliyat esa nutqiy vaziyatlarni modellashtirish orqali kommunikativ koʻnikmalarni mustahkamlaydi. Natijada oʻquvchilarda til birliklarini ongli qoʻllash, fikrni aniq ifodalash va mustaqil xulosa chiqarish koʻnikmalari shakllanadi.

Shuningdek, multimodal taʼlim konstruktivistik pedagogika tamoyillariga asoslanib, oʻquvchini bilimni faol ravishda quruvchi subyekt sifatida koʻradi. Bu esa taʼlim jarayonida oʻquvchining mustaqil fikrlashini rivojlantirishga imkon yaratadi.

MUHOKAMA

Ona tili ta'limi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi asosiy fan hisoblanadi. Biroq amaliyotda ona tili darslarida ko'pincha nazariy ma'lumotlarni yodlashga urg'u berilib, o'quvchilarning nutqiy faoliyatini rivojlantirish yetarli darajada ta'minlanmaydi.

Multimodal yondashuv ona tili darslarini interaktiv tashkil etish imkonini berib, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Vizual materiallar orqali o'quvchilar mavzuning mantiqiy tuzilishini tushunadi, audial faoliyat orqali nutqiy eshitish rivojlanadi, yozma topshiriqlar orqali fikrni bayon etish ko'nikmalari shakllanadi, amaliy faoliyat esa bilimlarni mustahkamlaydi. Natijada o'quvchilar til hodisalarini chuqurroq anglaydi va ularni nutqiy faoliyatda qo'llashni o'rganadi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, insonning bilish faoliyati sezgi organlari orqali amalga oshadi va turli modal kanallarning birgalikda ishlashi o'rganish samaradorligini oshiradi. Ayniqsa boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar uchun konkret tasavvur va amaliy faoliyat muhim ahamiyatga ega.

VARK modeli asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida o'quvchi faol subyektga aylanadi. U bilimni faqat qabul qilmaydi, balki uni tahlil qiladi, solishtiradi va amaliyotda qo'llaydi. Bu jarayon o'quvchining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirib, uning intellektual salohiyatini oshiradi. Shuningdek, multimodal ta'lim o'quvchilarning emotsional holatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Turli faoliyat turlarining almashinuvi o'quvchilarda charchoqni kamaytirib, o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim psixologik omil hisoblanadi.

Zamonaviy jamiyatda shaxsning muvaffaqiyati uning kommunikativ kompetensiyasi, tanqidiy fikrlashi va axborotni qayta ishlash qobiliyatiga bog'liq. Shu bois ta'lim jarayonida ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. VARK modeli asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirib, ularni hamkorlikda ishlashga o'rgatadi. Guruhli muhokama, dialog va amaliy faoliyat orqali o'quvchilar o'z fikrini erkin ifodalashni o'rganadi. Bu esa ijtimoiylashuv jarayonini tezlashtiradi.

Shuningdek, multimodal ta'lim o'quvchilarda mas'uliyat, mustaqillik va tashabbuskorlik kabi sifatlarni rivojlantiradi. Bu sifatlار esa zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur hisoblanadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash ta'lim sifatini oshirishning muhim omili sifatida qaralmoqda. Multimodal ta'lim yondashuvi ana shunday innovatsion yo'nalishlardan biri bo'lib, u ta'lim jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi. Ona tili darslarida VARK modeli asosida topshiriqlar tizimini joriy etish o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirib, nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa xalqaro baholash dasturlarida yuqori natijalarga erishish uchun muhim omil hisoblanadi.

Kelajakda ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni keng joriy etish multimodal yondashuv imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Interaktiv platformalar, raqamli resurslar va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi.

Umuman olganda, boshlang'ich sinf ona tili darslarida VARK modeli asosida mashq-topshiriqlar tizimini multimodal tashkil etish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik yo'nalish hisoblanadi. Ushbu model o'quvchilarning individual idrok xususiyatlarini hisobga olib, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda bilimlarni chuqur o'zlashtirish imkonini yaratadi.

Multimodal yondashuv o'quvchilarning nutqiy, kommunikativ va kognitiv kompetensiyalarini kompleks rivojlantirib, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatadi. Shu bilan birga, ushbu model ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish va shaxsga yo'naltirilgan pedagogik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

VARK modeli asosida ona tili darslarini loyihalash va tashkil etish zamonaviy ta'lim tizimining muhim metodik yo'nalishlaridan biri bo'lib, u ta'lim sifatini oshirish hamda raqobatbardosh, mustaqil fikrlovchi shaxsni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf ona tili darslarida multimodal ta'lim texnologiyalarini qo'llash ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning nutqiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirib, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatadi.

XULOSA

Multimodal ta'lim dars jarayonini interaktiv tashkil etish, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash hamda bilimlarni chuqur o'zlashtirish imkonini beradi. Demak, multimodal ta'lim texnologiyalarini boshlang'ich ta'lim jarayoniga keng joriy etish zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Boshlang'ich ta'lim DTS. — Toshkent, 2021.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar. — Toshkent, 2006.
3. Musurmonova O. Ta'limda innovatsion yondashuvlar. — Toshkent, 2015.
4. Mayer R.E. Multimedia Learning. — Cambridge University Press, 2009.
5. Vygotsky L.S. Mind in Society. — Harvard University Press, 1978.
6. Sweller J. Cognitive Load Theory. — Springer, 2011.
7. OECD. PISA Assessment Framework. — Paris, 2019.